

Nasz projekt jest poświęcony zielonej infrastrukturze miast małych (poniżej 20 tys. mieszkańców) i średnich (do 100 tys.). Terminem zielona infrastruktura (ZI) określamy występujące w miastach tereny pokryte roślinnością i wodami (np. parki, tereny rolne, lasy, nieużytki, rzeki, kanały, zbiorniki wodne) oraz pokryte roślinnością powierzchnie architektoniczne i urządzenia (np. służące retencjonowaniu wód opadowych). Jest on coraz powszechniej używany na świecie dla wskazania czynnej roli tych terenów w podtrzymywaniu życia osiedli, miast, regionów i krajów, podobnie jak czyni to infrastruktura techniczna, czyli „szara”. W Polsce termin ten zapewne jeszcze nie funkcjonuje w dokumentach planowania rozwoju i zarządzaniu badanymi miastami. Raczej pojawi się tam problematyka kształtowania terenów zieleni lub terenów otwartych. Odwołanie się do idei ZI w naszym projekcie ma podkreślić, że sposób identyfikacji, a zwłaszcza oceny udziału, rozmieszczenia, znaczenia przyrodniczego i społecznego badanych terenów będą nawiązywały do głównych zasad ZI. Chodzi tu zwłaszcza o takie ich urządzenie, aby nie tylko tworzyły one warunki do rekreacji, lecz żeby przynosiły zarazem wiele innych korzyści: ochronę walorów przyrodniczych, łagodzenie skutków zmian klimatycznych, poprawę jakości powietrza i wód, rozwój funkcji gospodarczych (np. turystyki), uatrakcyjnienie krajobrazu miasta i poprawę jego wizerunku.

Chcemy zająć się ZI miast małych i średnich z dwóch zasadniczych powodów. Po pierwsze, w Polsce miasta te znajdują się obecnie w centrum zainteresowania zarówno badaczy, jak i polityków. Bierze się to stąd, że w sieci polskich miast stanowią one ważne ogniwa administracyjne, społeczne, a często i gospodarcze, ale ich byt jest zagrożony, bo zmniejsza się liczba mieszkających w nich ludzi i często tracą one także swoje funkcje ośrodków gospodarczych i administracyjnych. Drugim powodem jest wyraźna luka w badaniach dotyczących ZI takich miast, w porównaniu do licznych badań przeprowadzanych w miastach dużych, liczących ponad 100 000 mieszkańców.

Celem naszych badań jest zatem zbadanie, jakimi zasobami ZI dysponują miasta małe i średnie oraz jakie znaczenie mają jej zasoby dla ich rozwoju i jakości życia mieszkańców. Ciekawi nas także, czy władze i społeczności badanych miast dostrzegają potrzebę funkcjonowania ZI i czy podejmują działania służące utrzymaniu i zachowaniu istniejących jej zasobów i tworzeniu nowych. Chcemy się dowiedzieć, czy przeprowadzone przez nas oceny zasobów ZI są zbieżne z poglądami władz i mieszkańców badanych miast.

Badania podzielone zostały na cztery etapy. Realizowane w nich będzie 7 zadań badawczych.

I etap obejmie 264 miast, w tym 148 średnich oraz 116 małych (gmin miejsko-wiejskich nie zbadamy z uwagi na odmienne uwarunkowania zarządzania). Dowiemy się, jakie układy obszarów o dominującym pokryciu roślinnością i wodami tworzą ZI i wyróżnimy charakterystyczne modele tych układów. Zbadamy też sytuację społeczno-gospodarczą badanych miast. Na tej podstawie wytypujemy 20 miast do badań szczegółowych. Na potrzeby II etapu przebadamy obowiązujące w Polsce regulacje prawne sprzyjające ochronie i rozwojowi ZI.

W II etapie rozpoznamy, jakie typy terenów (np. parki, ogrody działkowe, ogrody przydomowe) składają się na ZI i jaki jest ich udział procentowy w ogólnej powierzchni miasta. Określimy także, jakie funkcje pełnią te obszary (np. rekreacyjne, ochronne, gospodarcze, integracyjne, wizerunkowe) i jakie korzyści dzięki temu mogą z nich czerpać mieszkańcy miast. Następnie przeprowadzimy szczegółowe analizy dokumentów planistycznych (np. strategie rozwoju, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, programy ochrony środowiska) opracowanych w badanych miastach i dowiemy się, czy ich władze przywiązują znaczenie do funkcji ZI i jak widzą jej przyszłość. W tym etapie wybierzemy 5 miast, dla których przeprowadzimy badania metodą wielokrotnego studium przypadku. Będą one polegać na wnikliwym, systematycznym identyfikowaniu i opisie interesujących nas zagadnień.

W III etapie skoncentrujemy się na zagadnieniach społecznych oraz zarządzaniu. Poprzez wywiady i ankiety oraz badania terenowe poznamy poglądy i oczekiwania mieszkańców miast dotyczące ZI oraz mechanizmy zarządzania ZI. Zbadamy, jakie instytucje i organizacje wpływają na planowanie i ochronę ZI oraz w jaki sposób finansowany jest jej rozwój i modernizacja.

IV etap będzie podsumowaniem wyników badań, które – mamy nadzieję – pozwolą na zrealizowanie ich wyżej przedstawionego celu.

Projektowane badania mają charakter wielodyscyplinarny. Będzie je prowadził zespół złożony z architektów krajobrazu, specjalisty od gospodarki przestrzennej, geografą, prawnika i ekonomisty. Umożliwi to stosowanie szerokiego zakresu metod badawczych. Obok podstawowych metod, jak kwerendy źródeł, przegląd dokumentów planistycznych i aktów prawnych, wykorzystane zostaną metody właściwe badaniom społecznym (np. wywiady, ankiety), analizom sytuacji społeczno-ekonomicznej, ekologii krajobrazu (np. wskaźniki krajobrazowe, analizy wielokryterialne), architektury krajobrazu i psychologii środowiskowej (np. wskaźnika postrzeganej jakości miejsca zamieszkania).